

„A Tisza-parton mit keresek?”

„A tűzzománcnak mágikus hatása van”

BESZÉLGETÉS PAPP GYÖRGY KÉPZŐMŰVÉSSZEL

Papp György művészete kiváló példa arra, hogyan lehet a nemzeti tradíciókra építve egyetemes értékeket létrehozni. Linómetszetei, tűzzománc táblaképei – amelyek Amerikától Japánig a világ minden tájára eljutottak – a népművészeti hagyományok és modern képzőművészet szintézisei. A békéscsabai születésű alkotó a Szegedi Pedagógiai Főiskolán, majd a Magyar Képzőművészeti Főiskolán szerzett diplomát. Kezdetben általános iskolai rajztanárként, majd szakfelügyelőként dolgozott, 1977-től pedig a ma már a Szegedi Tudományegyetem egyik karaként működő Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán tanít. Pályája elején festőnek indult, majd a bartóki modellt a képzőművészetben megvalósítva a magyar népi ábrázoló művészet motívumvilágát is felhasználta egyéni stílusú, új látásmódú rajzaiban, linómetszeteiben. Egyik grafikájával már 1970-ben elnyerte a Szegedi Nyári Tárlat fődíját, majd számos más díj következett. A hetvenes években találkozott a tűzzománcsal, és a műfaj egyik legkiválóbbjaként az elmúlt három évtizedben úttörő szerepet vállalt elismertetésében. Aszkétikus, termékeny, briliáns technikájú alkotó, aki a hosszútávú magányosságával küzd a művészi pályán. Idehaza és külföldön több mint ötven egyéni kiállítása volt már. Pedagógiai munkásságát Apáczai Csere János-díjjal ismerték el.

– *Mint a szegedi alkotók, értelmiségiek közül sokan, ön is Békés megyéből származik. Mennyiben járult hozzá pályaválasztásához a szülővárosi környezet, a családi háttér?*

– A családi indításomnak és a jelenlegi pályaképemnek kevés köze van egymáshoz. 1936-ban egy szép cseléd lány és egy ifjú körzeti orvos szerelemgyermekként látam meg a napvilágot Békéscsabán. Apám később másik családot alapított, anyám gyári munkásként és takarítónőként egyedül nevelt fel. Kisgyermekkoromban a háborús időszak miatt nehéz volt az életünk, anyagi helyzetünk később sem lett túl fényes. Meghatározó volt számomra, hogy az általános iskolai és a gimnáziumi tanulmányaim során sokat foglalkoztam a repüléssel. Egészen kicsi gyerek voltam, amikor repülőmodellézőként elkezdtem, azután kijutottam a vitorlázó-repülő-térre is, ahol évekig sza-

ladgáltam a gépek után. Békéscsabán nagy kultúrája volt a repülésnek. Gimnazista koromban szinte ott laktam a reptéren, letettem a segédoktatói, majd később az oktatói vizsgát. Mivel csonka családban nőttem fel, édesanyám dolgozott, én pedig napköziben, tanulószobákon töltöttem a délutánokat, korán önállóságra kényszerültem. Nyaranta, amíg édesanyám dolgozott, megfőztem az ebédet és kitakarítottam. A reptéren elsősorban a baráti közösség vonzott, bár magát a repülést is hamar megszerettem. Nagy élményt jelentettek számomra a repülőtáborok Sajókápolnán, Gyöngyösön, ahol a repülő körökben országos ismeretségre tettem szert. A vitorlázórepülést szegedi főiskolás éveimben és kezdő tanár koromban is folytattam, akkor az algyői sportrepülőtéren. Sok mindent jól csinálni nagyon nehéz, így választanom kellett a repülés és a képzőművészet között. Az utóbbi mellett döntöttem, de a repüléssel eltöltött 15 év, a kiképzés jellemformáló erőpróbái, a több száz felszállás, a magassági és a távolsági teljesítményrepülések – és egy sajátos perspektívájú látásmód – kitörölhetetlenül belém ivódtak. A földi dolgok összefüggése fentről tárul fel igazán, s aki körözött már madarak között gépével, a hangtalan famadárral, annak számára a legelvonatibb madárábrázolás sem pusztán képi motívum.

- Hogyan került kapcsolatba a képzőművészettel?

- Gyermekkorai környezetemtől művészeti indítást nem kaptam. az iskolámban sem volt megfelelő a rajzoktatás, így sokáig szinte semmilyen kapcsolatomban nem volt a képzőművészettel. Amikor elérkezett a pályaválasztás ideje, először arra gondoltam, történelem és földrajz szakos tanár lehetnék. Ezeket a tantárgyakat ugyanis egy kiváló pedagógus oktatta nekünk. A földrajz azért is érdekelt, mert úgy gondoltam, hasznosíthatom a repülés kapcsán megszerzett tudásomat, az aerodinamikai és a légkörtani ismereteimet. Volt azonban egy probléma: nem indult abban az évben földrajz-történelem szak, csak földrajz-rajz. Ugy mentem el felvételizni, hogy a rajzzal majd csak lesz valami. Emlékszem, a felvételin odajött hozzám Vinkler László, megnézte a rajzomat, és mint mindenkitől, tőlem is megkérdezte, honnan jöttem, mióta rajzolok. Meglepett, amikor azt feleltem neki, hogy senkitől sem tanultam, és ez az első fej, amit rajzolok. Utólag tudtam meg, hogy lépéseket tett a felvételem érdekében. Így tulajdonképpen a véletlennek köszönhetem, hogy kapcsolatba kerültem a képzőművészettel.

- Sokan a képzőművészeti főiskola helyett, komoly előképzettséggel jelentkeznek a tanárképző rajz szakára. Hogyan tudta ledolgozni a hátrányt?

- Rögtön láttam, hogy milyen nagy a különbség a képzett művészjelöltek, például Zombori László, Fodor József, Kátai Mihály és köztem. Egészséges életszemléletemből és a rideg indítatásomból adódhat, hogy elkezdtem éjjel-nappal rajzolni. A tanszéken agyagot mintáztam, és minden évben részt vettem a rajzpályázatokon is. Emlékszem egyszer egy kaszáló figurával kaptam díjat, ami tulajdonképpen egy szoborvázlat volt. Kevés óra állt rendelkezésünkre a rajzolásra, de mivel közel volt a tanszékhez a kollégiumunk, különböző trükkökhöz folyamodtam, hogy minél többet gyakorolhassak. Rájöttem, ha az egyik földszinti ablakot résnyire kinyitok pénteken este, akkor a hétvégén az udvar felől be tudok mászni az épületbe. Nem sejtettem, hogy professzorom, Buday Lajos bent lakott a tanszéken. Egyik vasárnap titokban mintáztam, amikor benyitott. Nem kérdezett semmit, csak megnézte a szobromat és megmutatta a kasza helyes fogását, felhívta a figyelmemet a súlypontokra. Nagyon megkedveltük egymást, ragaszkodtam hozzá, ő pedig mindig kitüntetett figyelemmel kísérte a munkámat. Vinkler László művészettörténetet tanított nekünk, őt is nagyon szerettük. Teoretikus

ember volt, egy-egy téma kapcsán sokszor olyan szellemi magaslatokba emelkedett, hogy alig győztük követni. Major tanár úr ábrázoló geometriát, Kopasz Márta pedig egy-két évig díszítéstervezést tanított nekünk. Tanársegédként Szűcsné Kovács Margit is a tanszéken oktatott. A főiskolán és később a művésztelepeken is azt tapasztaltam: nagyon jó, ha a tanár odafigyel, kontrollál, de sokat lehet tanulni az évfolyamtársaktól, kollégáktól is. Nekem roppant tehetséges évfolyamtársaim voltak, akik közül többen korábban a budapesti Képzőművészeti Gimnáziumban tanultak. Néhányan 1956-ban disszidáltak, de ma is képzőművészek. Remek társaság verődött össze, egymást is inspiráltuk. Bár nagy volt a lemaradásom, folyamatosan igyekeztem behozni. Elmentem a Tábor utcába és a Vasutas Képzőművész Körbe is, mert ott aktot is lehetett rajzolni. A hét minden napján több órát rajzoltam, festettem, mintáztam, hogy utolérjem az évfolyamtársaimat. A tanárok korrektúráival nem volt probléma, szerettük is őket, de az évfolyamon belül létezett egyfajta nemes versengés. Később más évfolyamok hallgatóival, Lóránt Jánossal, Dér Istvánnal is figyeltük egymás művészi fejlődését. Otthon is éjjel-nappal rajzoltam, nyáron festeni jártam. A harmadévre nehéz lett volna észrevenni, hogy hendikeppel indultam. Jól ment a főiskola, szinte végig jeles voltam, sikerült ledolgoznom a hátrányt. Nem elégedtem meg ennyivel, máig megvan bennem az belső hajtóerő, ami nem hagy nyugodni sohasem.

- *Diploma után hogyan indult az alkotói pályája?*

- Akkoriban a tanulmányi osztályon kiírták az év végén, hogy hová, milyen szakos nevelőket keresnek. A 8–10 felkínált rajz szakos álláshelyből egyetlen egy szegedi volt. Oriási dolognak számított akkoriban rögtön itt kezdeni. Három szegedi évfolyamtársam is volt, egyértelműnek tűnt, hogy közülük kapja meg valaki azt az állást. Amikor az iskolákból eljött a felvételi bizottság a jelentkezők közül választani, Buday Lajos átrohant a megbeszélésre és azt mondta: „Gyurkám, magának itt kell maradnia Szegeden!” Azóta is hálás vagyok neki, hogy a közbenjárására megkaptam a petőfitelepi Gera Sándor Általános Iskolában az első állásomat. Jól éreztem ott magam, egy szertárszerű kis helyiséget alakítottak ki számomra, ahol az iskola tanárainak és diákjainak szurkolása közepette hatalmas olajképeket festettem mindig friss festékekkel, így ha átjött valaki hozzám, biztosan összekente magát. Abban az iskolában évtizedekig nem volt szakosított rajzoktatás. Petőfitelep szegény munkásnegyed volt, a tanárok és a gyerekek is szeretettel fogadtak, bízva abban, hogy az addig helyettesítéssel megoldott rajzórák helyett valami más következik. Mindent nulláról kellett kezdenem. A 7. és 8. osztály rajzórái addig úgy zajlottak, hogy a helyettesítő más szakos kollégánok történeteket olvastak a gyerekeknek. Rajzolásról szó sem volt. Ugy gondoltam, az 5. és 6. osztályban még mindent meg lehet valósítani az elképzeléseimből. Megpróbáltam nagy energiával az akkor elinduló új rajzoktatási szemléletet bevezetni, amely szerint a rajz nem kézügyesség kérdése, hanem magas fokú látáskultúrára, gondolkodásra serkentő tantárgy. Nem véletlen, hogy lábbal és szájjal is képesek festeni a fogyatékos emberek. Ez a szemléletmód ma is megkülönbözteti a magyarországi rajzitanítást más országok gyakorlatától. Ezzel a látásmóddal két-három év alatt sikerült jó színvonalra felhozni a rajzoktatást Petőfitelepen. Úttörővezetőként is jól be tudtam kapcsolni a diákokat az iskola szellemi vérkeringésébe. Olyan szegény gyerekekről volt szó, akik hasonló vagy még rosszabb családi indíttatással rendelkeztek, mint én is annak idején. Nagyon szerettek iskolába járni és hálásak voltak minden olyan pedagógusnak, aki próbált többet adni nekik. Az úttörőszervezet erre lehetőséget teremtett, délutánonként foglalkozáso-

kat tartottunk, jártunk a Ligetbe, együtt korcsolyáztunk. Érezték, hogy tartoznak valahová. Minden nyáron elvittem őket táborozni. Egész évben gyűjtöttük rá a pénzt, például újságot vittünk a MÉH-be. Vettünk az úttörőcsapat pénzén két kismalacot, ezeket a szülők felhizlalták, és nyáron az azokból készült kolbászt ettük a táborban. Akkor még nőlen voltam, albrétben laktam, így a második otthonomná vált az iskola, amikor nem volt órám, ott festettem.

- Hogyan sikerült bekapcsolódnia a szegedi képzőművészeti életbe?

- Elég könnyen. Akkoriban szerveződtek a szegedi képzőművészek, a Tábor utcában volt az egyik központ. Indult az első Szegedi Nyári Tárlat, a Vásárhelyi Őszi Tárlatnak pedig már hagyománya volt. Mindig küldtem nagy méretű táblaképeket, mert négy-öt évig csak olajképeket festettem. Soha egy rossz szót nem hallottam az iskolában az alkotómunkámra, sőt még biztattak is az igazgatók. Megfestettem az iskola névadója, Gera Sándor portréját, és az avatásról tudósított az újság is. Amikor a rajzszakfelügyelő, Szabó Miklós kérésére tartottam egy bemutató órát, amelyen a város összes rajztanára részt vett, nagyon csodálkoztak, hogy művészeti reprodukciókkal és gyönyörű gyerekrajzokkal teli rajztermünk van ott, a világ végén. A bemutató óra után behívtak a városi tanács művelődési osztályára, hogy a főiskolára kerülő Szabó Miklós helyett elvállalnom-e a rajzszakfelügyeletet Szegeden. Egy-két napot tanítanom kellett, a többin pedig az iskolákat látogattam. Először csak Szegeden, majd az egész megyében. Szinte mindennap utaztam, ami remek kirokizási lehetőséget jelentett. Hét évig csináltam, minden iskolát meglátogattam a megyében. Érdekes volt, sokat tapasztaltam, akadtak olyan iskolák is, ahol sohasem tanított rajztanár. Amikor például Királyhegyesre mentem látogatni, az igazgató megkért, hogy tartsam meg én a rajzórát. Azzal a feltétellel teljesítettem a kérését, hogy minden olyan kolléga üljön be az órára, aki helyettesíteni szokott a rajzórákon. Általában nem szerették a szakfelügyelőt, mert miután körülnézett, pénzt kért a rajztanítás fejlesztésére. Időközben felvettek a Magyar Képzőművészeti Főiskola rendkívüli tagozatára. Ez már azután történt, hogy 1970-ben megkaptam a Szegedi Nyári Tárlat grafikai fődíját, így az újabb diploma már nemcsak megerősítésre kellett, hanem arra is, hogy a világlátásom szélesedjen és szakmailag tovább tudjak lépni.

- Mikor kezdett a táblaképek mellett más műfajjal, linómetszettel, tűzzománcsal is foglalkozni?

- A festés mellett már a hatvanas évek közepétől készítettem színes, nagy linómetszeteket is. Ezek népművészeti ihletésűek, a magyar népballadák, népdalok képi átiratai voltak, nem illusztrációk, mint Buday György munkái. Ekkoriban kezdtem érdeklődni Bartók és Kodály módszerei és a zenei struktúrák iránt is.

- Mennyiben játszott szerepet ebben az, hogy felesége ének szakos tanár?

- A feleségem mindig igazi, odaadó segítőtársként támogatott az alkotómunkában. Magyar-ének szakos tanárként irodalomból és zenéből lényegesen nagyobb műveltséggel rendelkezett nálam. Édesapja orgonaművész volt, édesanyja is zenével foglalkozott, így családi hagyományként hozta magával a muzsika szeretetét. Szinte teoretikusan együtt jutottunk el arra a megállapításra, hogy a magyar népi kultúra, amit Bartók és Kodály a zenében olyan nagyszerűen kiteljesített, a képzőművészetben is jó alapot jelenthet az építkezéshez, egy egyetemes művészi programhoz. A század elején már többen próbálkoztak ezzel, de nem sikerült igazán végigvinniük. Megértettem, hogy a gyökereink ismerete nagyon fontos ahhoz, hogy a magyar kultúra átörökítődjön, és

a vizualitás terén is tovább éljenek a tradíciók. Feleségem a társművészetek példáival is ösztönözte ennek a programnak a megvalósítását. A mai napig ő a legjobb kritikusom, kitűnő érzéke van a képzőművészethez. Feleségem abban is nagyszerű társnak bizonyult, hogy teljesebb családot szerettem volna, mint amilyen gyermekkoromban volt. Szerencsére sikerült, közel negyven éve találtunk egymásra. Egy fiunk született, aki ma ügyvéd. Neki is szerető felesége és három gyermeke van. A békés, harmonikus családi élet nyújtott ösztönző háttérrel a nyugodt, kiegyensúlyozott alkotómunkához, hiszen megvalósult, amire mindig is vágytam. A tanítás pedig azért volt roppant fontos, hogy alkotóművészként ne kelljen sehova sem igazodnom. Sosem azért csináltam valamit, hogy megvegyék, és ma sem hagyom magam a pénz által befolyásolni.

- A művészeti szakírók értékelése szerint úttörő a tűzzománccal kapcsolatos munkássága. Hogyan került kapcsolatba ezzel a különös és vitatott műfajjal?

- A tűzzománccal önállóan kezdtem el foglalkozni, mert érdekelt ez a különleges műfaj. Volt egy kerámia-égetőkemence a tanszék pincéjében és egy olyan kis tűzzománc-kemence is, amit nem használtak. Ebben a picike kemencében kezdtem el néhány hallgatóval tűzzománccal próbálkozni. Később hajdani csoporttársam, Kátai Mihály hívására elmentem Kecskemétre, ahol az ő vezetésével működött egy nemzetközi tűzzománc alkotótelep. Ott sok külföldi művész, oroszok, grúzok, lettek, svédek, olaszok és spanyolok is megfordultak. Hatalmas lehetőség volt ez, mert két hónapig teljes ellátás mellett minden eszközt, anyagot biztosítottak számunkra. Kecskeméten az akkori városvezetés sok pénzt áldozott arra, hogy a város a zománckultúra bázisa legyen. Három vagy négy nyáron át dolgoztam ott. Közben a tanárképző főiskola rajz tanszékén, ahol 1977 óta tanítok, fakultatív alapon bevezettem a tűzzománc alkotókört. Mindig volt elegendő érdeklődő. Dorozsmai kertünkben is létrehoztam egy kis zománcküthelyt, ahol a magam kedvére tudok dolgozni. Tulajdonképpen a tűzzománc-képzés kapcsolódik a korszerű oktatási rendszerhez. Sokan még mindig a porosz grafika-festészet-szobrászat besorolás szerint gondolkodnak a képzőművészetről. Ez már a 20. században is anakronizmus volt, a 21. században pedig csak a művészettörténet nem elég alapos ismeretéből fakadhat, hiszen szinte nincs már olyan anyag, amivel a képzőművészet ne dolgozott volna. A zománc évezredekig az iparművészet szerves része volt, egyházi kegytárgyak, fejedelmi ékszerek, fáraók síremlékei készültek belőle. Többnyire díszítő eszköz volt, mint ahogyan ma is imitálhatja egy szép ékszerdobozon vagy zománccgyűrűn akár a drágakövet is. Mára viszont megbizonyosodott: alkalmas önálló, táblaképszerű műfaj kialakítására is. Hiszen csak addig iparművész valaki, amíg használati tárgyat, például egy gyönyörű zománcozott nyakéket készít. Mi nem használati tárgyakat készítünk, és nem tárgyak díszítésére vállalkozunk, hanem táblaképeket alkotunk. A tűzzománc órákon képépítést tanulunk. Komponálunk, képi egyensúlyra, színegyensúlyra, színharmóniára, ritmusra figyelünk. Tehát ugyanazokkal a képépítési problémákkal foglalkozunk, amelyek az olajképnél, akvarellnél is előfordulhatnak. Táblaképszerű kifejezésre használjuk a zománccot, amit nehezen fogadnak el a grand art évszázados beidegződései szerint gondolkodó képzőművészek. A kilencvenes években szerepelt a Szegedi Nyári Tárlaton egy hatalmas kép: az alkotója a volt szovjet kaszárnyákból összeszedett vagy kétszáz zománccbögrét, az óriási felületet kilyukasztotta, kidugta a bögrék alját, és ebből összeállt egy állítólagos táblakép. Ugyanakkor én egy tűzzománc-triptichont küldtem be, amire azt mondták: nem táblakép. A zománccbögrés képet annak tartották, ki is állították.

Amikor zsűritagként is működtem, akkor jöttem rá: a szakmán belül sem tudják hova tenni a tűzzománcot. Még ma sem. Nemrégiben átvittem a Vásárhelyi Őszi Tárlatra a munkáimat, a két tűzzománc képeket a szobrászathoz akarták beírni. Amikor rákérdeztem, azt a választ kaptam: mivel domborítás is van rajta, oda tartozik. Az évtizedek alatt több száz olyan hallgató kapott diplomát a tanszékünkön, aki a tűzzománcot már táblakép készítésre is alkalmazza, és pontosan tudja és a diákjainak is átadja, hogy a képzőművészeti és az iparművészeti tűzzománc között minőségi, mennyiségi, funkcionális és elnevezésbeli különbség van.

– *Mi a tika ennek a különleges műfajnak?*

– Nyugodtan mondhatom: a zománcnak mágikus hatása van. A kaleidoszkóphoz is lehet hasonlítani, mert ha napfény vagy más erős fényváltozások érik, mást ad önmagából. Mindig más és különleges. Az egyik legtartósabb a táblaképek közül, csak kalapáccsal lehet szétverni, az idő sem tudja kikezdeni. A textúrája is olyan, hogy jó megérinteni, közelről és messziről is kellemes nézni. Sajátos pszichológiai varázsa is megfogja az embereket. Kétféle zománc van: az ipari zománc, amivel az edényeket is festik. Temperaként festünk vele. Üvegpör és különböző színek, földpátok vannak benne, és mint a tejföl, olyan sűrűségű. Ez az úgynevezett opakzománc, ami nem engedi át a fényt. A másik típus az ékszerzománc, amely átengedi a fényt. Vörösréz alapra égetjük rá, s a fényt átengedi és színessé teszi. Amikor megtörik a fény a csillogó részfelületen, a zománc különböző szög alatt visszaverődik. Ezért van az, hogy amikor más szögből látjuk, mindig más színhatást ér el. Vegyesen is alkalmazzuk a két típust. Így van olyan tűzzománc, amelyik néhol átlátszik, néhol nem. Ettől a színek lüktetése is varázslatos hatású. A legfontosabb: nem mindegy, hogy mit ábrázol a kép. Nekem azért ez lett a legkedveltebb műfajom, mert a linómetszés is a tömör, tömörszerű formázásra szoktatott, a lényeg kifejezésére. A részletek elkalandozását nem nagyon szereti, mint egy igazi népmese, szólás, akkor jó, ha sehol sem karcol, ha közvetlenül bekapcsolja a nézőt vagy az olvasót. Ha letisztult mondanivalója van, ha olyan, akár a kavics: nem kikezdehető. A linómetszet és a zománc között kifejezésben azért szoros a rokonság, mert a zománc is elsősorban a dekorativitásával, az intenzív színelületekkel hat. Nálam a két műfaj kiegészíti egymást: sokszor előfordul, hogy egy forma letisztul a linóban, majd a zománc változatában a szín felé fordulok. Sokszor grafikusnak mondanak, én inkább képzőművésznek vallom magam, mert festek és domborítok is a tűzzománc képek elkészítésekor. Azt hiszem, ha képzőművész fejjel gondolkodik valaki, akkor a téma határozza meg, hogy milyen műfajt választ hozzá – mint ahogyan íróként is egyszerűen lehet valaki költő, novellista, esszéista vagy regényíró.

– *Művészetére, világlátásának alakulására mennyire voltak hatással a külföldi tanulmányutak?*

– Feleségem nemrégiben számolta össze, hogy több mint harminc országban jártunk. Azért nincs ma sarokházunk, mert elutaztuk azt a kis plusz keresetünket. Már a pályám kezdetén is szükségét éreztem annak – és ebben hasonlóan gondolkodott a feleségem is –, hogy megismerjem a világot. Nem elég a reprodukciók lapozgatása, el kell menni, és megnézni, milyen hatással van az emberre egy nevezetes város, épület, szobor, festmény eredetiben. Erre persze az IBUSZ-utak nem igazán alkalmasak. Legalább 10–12 éven át szinte minden esztendőben gyerekestül és tacsókutyástul útnak indulunk a nyári szünetben. Volt egy kis autócskánk, amibe beleraktunk mindent, ami egy hónapra szükséges. Az egész évben összpórolt pedagógusfizetésből kiváltottuk azt

a kis valutát, amit akkor lehetett. Az első autóm egy Zaporozec volt, amit kilenc évig használtam. Sok kellemetlen meglepetés is ért miatta, de legalább gurult, vitt bennünket. Az összes úgynevezett demokratikus országot végigjártuk. Eljutottunk Görögországba is, ahol egy-egy nagyobb város, Korinthosz vagy Athén mellett lekempingeztünk, és három-négy napig jártuk a múzeumokat, majd továbbálltunk. Olaszországban is Zaporozsecel barangoltunk. Városkörnyéki kempingekben megszálltunk és tömegközlekedéssel jártunk be a római, firenzei, velencei múzeumokba. Nápolyba is eljutottunk, még a Vezúvhoz is felmentünk az autóval. London, Párizs, Madrid nagy múzeumait is végigjártuk, ami valóban meghatározó élménynek bizonyult. Azt gondolom, a szakmánk egyik alapfeltétele, hogy világot kell látni. Ezt már a régi oktatásban is tudták. Itthon is sok szépség van, de akkor tudjuk igazán saját értékeinket megbecsülni és helyére tenni, ha van viszonyítási alapunk. Mostanában talán kicsit elkényelmesedtünk, ezért az utóbbi években autós túrák helyett autóbusszos körutazásokon vettünk részt és repülővel voltunk Izraelben, Tunéziában, Egyiptomban és Törökországban. Legutóbb Krétán és Szantorinin jártunk, miután a görög szárazföldet már felfedeztük. Végigjárva a múzeumokat, fontos, hogy hagyjuk, a remekművek hassanak ránk. Ahogy egy gyönyörű zene vagy egy szép vers megindít, a legjobb képzőművészeti alkotások is megpendítenek egy titkos hangot a lélekben.

- Ezt az érzékenységet rajztanárként hogyan lehet átadni?

- Alaptétel, hogy mindenképpen művelni kell a képzőművész szakmát ahhoz, hogy az ember kondicionálja a szellemét és a szakmai felkészültségét. Ugyanúgy, ahogy a tudományok terén, a rajzban, a vizuális nevelésben személyes felkészültség és személyes részvétel nélkül nem tud mély hatást gyakorolni az ember, nem tud igazán lényeges dolgokat elsajátíttatni a gyerekekkel. Divat manapság az oktatási rendszerünket szapulni, de aki ismeri a magyar rajzoktatást, és van nemzetközi összehasonlítási alapja, az tudja, hogy rajztanításunk színvonalas, komplex vizuális nevelés. Az ember a világról szóló ismereteinek 90 százalékát a vizuális információkból gyűjti. Azt szokták mondani, a sas mindent lát, a gondolkodó ember pedig mindent meglát. Nem mindegy, hogy tanult szemmel és gondolkodva járunk, vagy csak nézünk bele a nagyvilágba. Nem becsülném le a vizuális nevelés terén elért magyar eredményeket. A probléma az, hogy a művészeti oktatás-nevelésre szánt idő egyre kevesebb. A szakembereink felkészültek, de a gimnáziumokban legfeljebb egy-két rajzóra van, a szakközépiskolákban semmi sincs, az általános iskolákban is fogynak az órák. Igazi szellemi terméket, manuális, alkotó, kreatív munkát nehéz ilyen rövid idő alatt készíteni. Ennek ellenére én még nem láttam olyan nemzetközi rajzkiállítást, ahol ne jöttek volna oda hozzánk a külföldi kollégák megkérdezni: a különböző strukturális szerkezetek térbeli megalkotásától az ösztönök, emóciók képi megjelenítéséig hogyan tudunk ennyi mindent megtanítani. Sok országban csak fúrnak, faragnak, ragasztanak vagy montázsolnak rajzoktatás és vizuális nevelés címszó alatt. Leállnak egyetlen műfajnál, és azt az egyet jól csinálják. Ez azonban komplex tantárgy, ezért sokféle egységből áll össze a vizuális felkészítés. Ha nem felejtettek el mindent, akkor ebben a szellemben oktatnak a nálunk végzett hallgatók is, amennyiben a tanári pályát választották. Tudomásul kell venni: a rajz nem készségi tárgy. Kézügyesség és született készségek nélkül is mindenki teljesítheti a tantervben meghatározott jeles szintet. A magyar rajztanítás nemzetközi viszonylatban épp a komplexitása miatt állja a versenyt. Nem véletlen, hogy az indiai nemzetközi rajzversenyek első tíz-tizenöt helyezettje általában magyar diák. Szakfel-

ügyelőként olyan „edző” voltam, akinek a legfrissebb eredményeket is ismernie kellett ahhoz, hogy tovább tudja adni azoknak a kollégáknak, akik esetleg nem voltak annyira tájékozottak. A főiskolán is rajta kell tartanom az országos rajztanítás útőerén a kezem, mert hiszem, hogy a tanítást felelősségtudattal, maximális odaadással, korszerűséggel és jó hatásokkal szabad csak végezni.

– *Ön szerint mi ma a szegedi képzőművészeti élet legnagyobb problémája?*

– A képzőművészet és az összes többi művészet is defenzívában van. Ez a folyamat már a rendszerváltáskor vagy még az előtt elkezdődött. Nincs igazán kialakult mecénatúra. Nem azt mondom, hogy az állam vásároljon, de valamit változtatni kellene ezen a téren, mert az alkotók teljes mértékben magukra vannak hagyva. Hiába léteznek szövetségek, ezek formálisak. A képzőművészet szerintem alapvetően magányos műfaj. A megfelelő piac nem alakult ki. Mert általában akinek pénze van, az műveltség, felismerés vagy ösztönzés hiányában nem gondol arra, hogy a vagyonát ma élő művészek munkáinak vásárlására fordítsa. Ezt talán túl nagy rizikónak gondolják. Mindig is az volt, de a nagy gyűjtők, mecénások egyben műértők is voltak. Gyula pápa vagy a Medici hercegek komoly megrendeléseket adtak, mert tudták, hogy a pénzük ugyan el fog szállni, de a hírnevük a műalkotások által még évezredekig fennmarad. Szerettek volna valamit hagyni maguk után, és ez fontosabb volt számunkra a pénznél. Ez ma még nem alakult ki. A művészi közösségek a leglényegesebb területen – az alkotások eljuttatásában azoknak, akiknek szánjuk – nem tudnak igazán segíteni. Kiállításokat egyénileg is lehet rendezni. Szegednek sajnos nagyon kevés kiállítóhelyisége van, és az sem olyan, amivel dicsekedni lehetne. Orosházán gyönyörű képtárat hozott létre sok millió forintért az önkormányzat, hogy a kisvárosnak legyen egy olyan helye, ahol a képzőművészet méltó módon megmutatkozhat. Szegeden ez fájón hiányzik, sürgősen kellene egy nagy képtár.

– *A mecénatúra hiánya mennyire gátja az alkotómunkának?*

– Már az első perctől kezdve függetlenítettem magam a mecénatúrától, de nagyon sokan ebből próbálnak megélni. Talán az is nehezíti a dolgot: ma bárki mondhatja magáról, hogy művész, és attól kezdve művésznek is tekintik. A kezdő mecénás, akinek nincs kellő kontrollja, gyakran nem tudja eldönteni, tényleg jó-e egy műalkotás vagy sem. A mecénáságot is tanulni kell. Nem elég, ha valakinek pénze van, megfelelő szellemben kell felnőnie. Guggenheim felépítette New Yorkban a maga múzeumát, azzal letette a névjegyét. Tudta, hogy a művészet, a kultúra szervesen hozzátartozik az élethez. Jó lenne, ha a mi milliárdosaink is megértenék, hogy nemcsak a légkondicionáló, az automatikusan nyitható kapu és a kamerás figyelőrendszer, hanem a kultúra, a művészet is fontos része az életünknek. Több évtized kell, hogy ez a mentalitás szélesebb körben kialakuljon. Ha majd jómódúak lesznek az emberek, és nem tudják hová tenni a pénzüket, talán változik a helyzet. Nem azt állítom, hogy ma nincsenek ilyen emberek. Sőt vannak jó szemű műgyűjtők is. Sokan szívesen vásárolnának, csak nincs rá anyagi fedezetük.

– *Miért nem tagja egyik szegedi képzőművészeti egyesületnek sem?*

– Én mindig magányos sportként fogtam fel ezt a pályát, mert olyan a képzőművészet, mint a hosszútávfutás vagy a magasugrás. A „csapatjátéknak” is biztosan vannak előnyei, de nem igazán hiszek benne. Sok kiállításra hívnak önállóan is. Rengeteget dolgozom, ezért bőven akadnak munkáim. Nem vagyok rákényszerülve, hogy csoportos tárlatokon mutatkozzam be, bár ha meghívják, bárhová szívesen küldök képeket.

Alapvetően mégis egyéni játékos vagyok, egyedül kell megmutatnom, hogy átugrom-e a kitűzött szellemi magasságot.

– Mit gondol, milyen változást hozhat az EU-csatlakozás a magyar képzőművészek számára?

– Az Európai Unióban is a pénz motivál mindent. A művészettörténetből tudjuk, hogy futtatott, nagy nevű művészek között a kiválóak mellett szép számmal akadtak kevésbé jók is. Munkáimat elvitték már külföldre, Amerikától Japánig sokfelé. Mindig kicsit belesajdult a lelkem, ha kiment egy az országból. Lehet, hogy ez a nyitottság kevésbé fogja bántani majd az embert. Ha a magyar kultúrát bárhol méltóképpen képviseli egy mű és annak alkotója, akkor az országnak is jó. A probléma az, hogy nálunk egy kortárs kép esetében százezer forint feletti ár már nagyinak számít, miközben Amerikában azon sem lepődnek meg, ha ezer dollár egy keret ára. Ha azt mondanánk itthon egy képre, hogy ezer dollárnak megfelelő forint, akkor az átlagos magyar keresetekhez képest hihetetlenül magas összeg lenne. Az emberek ráadásul hamarabb cserélik újabb típusúra a televíziójukat, minthogy ugyanannyiért egy képet vennének. Nagy veszélynek tartom, hogy – akárcsak a gyárainkat és földjeinket – a műalkotásainkat is megveszik majd Magyarországon soknak tűnő, de nyugati viszonylatban elképesztően alacsony összegért. Azután pedig jó kapitalista módjára remek üzletet csinálnak velük, és majd lényegesen magasabb áron találkozhatunk az aukciókon a művekkel.

– Mire készül mostanában?

– Október közepén zárt a Kas Galériában nyáron megnyílt tárlatom. Legközelebb november 20-án Hódmezővásárhelyen, a Petőfi Sándor Művelődési Központban nyílik kiállításom. Nagyon sok képem van, ezért bármikor kész vagyok kiállítani. Mivel nem ebből élek, nem létfontosságú, hogy gyorsan elvigyék a munkáimat. Szeretem is, ha a közelemben maradnak. Folyamatosan dolgozom, nálam nem a kiállítás a motiváció. A Kas Galériában megrendezett tárlat már az ötven-velahányadik kiállításom volt. Eddig ahova meghívtak, általában elmentem, de ma már a kiállítások vállalását is meg kell gondolni. Az úgynevezett szocializmusban másként működött ez is. A múzeum igazgatója először küldött egy levelet, amelyben megkérdezte, hogy fogadnám-e, mert szeretné kiállítani a munkáimat. Azután személyesen felkeresett, hogy megbeszéljük a részleteket. Biztosították a kiállítótermet, vállalták a katalógus, a meghívó és a szállítás költségeit. Mi baj történhetett volna? Nekem ez mind jó volt, ha nem vettek képet, hát nem vettek. Legfeljebb egy-két munka kicsit megsérült. Ma meg kell kérdezni, pontosan mit tud vállalni a kiállítás rendezője. Többnyire a termet és a világítást tudják ingyen biztosítani. Katalógus helyett legfeljebb egy lapot nyomtatnak, de sokszor sem az oda-, sem a visszaszállítást nem tudják vállalni. Ilyen feltételek mellett meggondolandó, hogy érdemes-e kiállítani. Az alkotói programom egyébként telített, évtizedekre el tudom magam foglalni tűzzománccal, grafikával, festéssel. Jó egészségben szeretnék minél tovább élni, hogy tudjak dolgozni. A főiskolán azért szeretek tanítani, mert a fiatalok között mindig megújul az ember és szellemileg friss tud maradni. Az anatómiától kezdve a színelméleten át a térábrázolásig annyi mindennel kell foglalkoznom, hogy ez olyan kondicionálást jelent, mint amikor egy írónak mindennap stilisztikával, nyelvtannal és mondatszerkezetekkel kell bibelődnie. Kedvezőek a pillanatnyi feltételek ahhoz, hogy tovább tudjak lépni azon az úton, amelyen elindultam.

Hollósi Zsolt